

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อเรื่องโชคลาง คือ กลุ่มของพฤติกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงไสยศาสตร์ ที่ผู้ฝึกฝนเชื่อว่าอนาคตหรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์บางอย่าง สามารถถูกดลบันดาลให้เป็นไปได้ด้วยพฤติกรรมที่กำหนด แนวคิดเกี่ยวกับ "โชคดี" และ "โชคร้าย" ก่อให้เกิดความเชื่อเรื่องโชคลางมากมาย เช่น ความเชื่อที่ว่าถ้าจิ้งจกร้องทักก่อนเดินทางออกจากบ้านแล้วจะมีโชคร้ายเป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง สามารถอธิบายได้โดยใช้คำศัพท์ทางศาสนา ซึ่งทำให้นักกังขาคติหลายคนให้ความเห็นว่าทุกศาสนาคือความเชื่อเรื่องโชคลางทั้งสิ้น โดยนิยามความเชื่อเรื่องโชคลางนั้นจะไม่วางอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ความเชื่อหลายความเชื่อเกิดจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผล หรือสถิติ ความเชื่ออีกจำนวนมากเกิดจากความกลัวที่แสดงออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา, ความเชื่อในเหตุการณ์เหนือจริง, การยืนยันมือเข้ามาเกี่ยวข้องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ การปรากฏขึ้นของภูตผีปีศาจ หรือความมีประสิทธิภาพของเวทมนตร์คาถา, การปลุกเสก, การเชื่อในลางบอกเหตุ และการบอกเหตุล่วงหน้า ทุกอย่างที่กำลังกล่าวมาข้างต้นทำให้เกิดความกลัวที่ไม่มีหลักเกณฑ์ หรือการยึดถือหลักทางศีลธรรมอย่างเคร่งครัดจนเกินไป ความเชื่อเรื่องโชคลางยังถูกใช้เพื่อหมายถึงระบบความเชื่อพื้นบ้าน ในความหมายที่แตกต่างกับความเชื่ออื่นๆ เกี่ยวกับโลกทางวิญญาณของศาสนา และในความหมายที่แตกต่างกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักความเชื่อไว้ให้พิจารณาคุณและโทษต่าง ๆ ซึ่งหลักความเชื่อนั้น คือ หลักกาลามสูตร^๑ ๑๐ ประการ ประกอบด้วย ๑) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา (มา อนุสสเวน) ๒) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆ กันมา (มา ปรมปราย) ๓) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ (มา อิติทிரาย) ๔) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำรา หรือคัมภีร์ (มา ปิฎกสมปทาเนน) ๕) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรก (มา ตกุกเหตุ) ๖) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะอนุমান (มา นยเหตุ) ๗) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (มา อาการปริวิตกเกน) ๘) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (มา ทิฏฐินิฆมานกฺขนติยา) ๙) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ (มา ภพพรูปตาย) ๑๐) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครูติ) ต่อเมื่อใด รู้เข้าใจด้วยตนว่า ธรรมเหล่านั้น เป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษ ไม่มีโทษ เป็นต้นแล้ว จึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้น

^๑ อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๙๓/๒๘๓.

การทำมาค้าขายถือเป็นอาชีพที่สร้างความร่ำรวยให้ใครต่อใครมาไม่น้อย และมักมีความเชื่อในเรื่องดวงหรือโหราศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอไม่ว่าจะเป็นคนจีนหรือคนไทยก็ตาม โดยนำเอาเรื่องโชคลาง มาใช้ตั้งแต่การหาทำเล และหาทิศทางที่ตั้ง การตั้งชื่อร้าน การทำบุญร้านใหม่ และรวมถึงการใช้เครื่องรางต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำมาค้าขายที่ดี แต่หากถ้ามองในแง่ของนักธุรกิจด้วยหลักการและปรัชญาต่างๆ ในปัจจุบันก็ต้องใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ การวางแผน รวมถึงการรู้ทันสถานการณ์หรือรู้ทันคู่แข่งเลยทีเดียวจึงจะประสบความสำเร็จ ได้แก่ เรื่องทุนทรัพย์ เรื่องทำเลที่ตั้ง เรื่องของสินค้า และคุณภาพ ถือเป็นสิ่งสำคัญมาก เรื่องการบริการ ก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ เรื่องการประชาสัมพันธ์ถือเป็นหัวใจของธุรกิจในทุกวันนี้ และเรื่องอื่นๆ อีกเช่น การวางแผน การคิดสร้างสรรค์ การจัดทำบัญชี เป็นต้น แต่คนไทยก็ถือเป็นความเชื่อเรื่องหนึ่งที่ช่วยในการทำมาค้าขาย ไม่ว่าจะเป็นการตั้งชื่อ การทำบุญ หรือการใช้เครื่องรางล้วนแต่เป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่ง และเป็นสิริมงคล แก่เจ้าของธุรกิจเสมอ โดยเฉพาะการค้าขายในตลาด

สำหรับตลาดในประเทศไทยนั้นมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย^๒ ซึ่งในสมัยสุโขทัยเราเรียกตลาดว่า “ตลาดปสาน” ซึ่งมีรากคำ มาจากภาษาเปอร์เซียว่า ปลาซา (Plaza) หมายถึง ตลาดในที่โล่งแจ้งสินค้าที่ซื้อขายกันในตลาดปสานมีหลากหลายประเภท ตั้งแต่อาหารการกิน ผลไม้ต่าง ๆ รวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ และมีขายกระทั่งสัตว์ที่ใช้เป็นแรงงาน เป็นพาหนะ เช่น วัวและม้า ลักษณะของตลาดนั้น จะเป็นลานกว้าง ๆ เหมาะสำหรับเป็นที่ชุมนุมกันของผู้ซื้อและผู้ขาย รูปแบบของตลาดเช่นนี้อาจจะเรียกได้ว่า ตลาดบก เพราะมีทำเลที่ตั้งค้าขายอยู่บนบก ต่อมาในสมัยอยุธยา ตลาดยังอยู่ตามชุมชนเช่นเดิมแต่รูปแบบของตลาดมีเพิ่มมากขึ้นคือ มีทั้งตลาดบก ตลาดน้ำ และตลาดนัด ซึ่งตลาดนัดนั้น หมายถึง สถานที่หรือทำเล ที่มีการค้าขายทั้งแบบถาวรและแบบชั่วคราว คือ ตลาดที่มีการค้าขายทั้งวันตั้งแต่เช้าถึงเย็น และตลาดที่ขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น หรืออาจจัดให้มีขึ้นเฉพาะวันที่กำหนด อาจเป็นเพียงวันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ และจะเป็นเช่นนั้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งตลาดนัดลักษณะนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งในชนบทและตัวเมืองใหญ่ ๆ เพื่อให้คนในละแวกใกล้เคียงหรือคนที่สัญจรไปมา ได้มาจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้ากันได้สะดวก

ในปัจจุบันนี้นอกจากตลาดนัดแบบทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังมีการดำเนินกิจกรรมตลาดนัดในรูปแบบหนึ่งคือ ตลาดนัดเชิงวัฒนธรรม หรือที่รู้จักกันทั่วไปในรูปแบบของ “ตลาดนัดถนนคนเดิน” เป็นการจัดตลาดนัดบนพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม หรือตลาดที่เปิดเวทีจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เช่น ตลาดนัดถนนคนเดิน ในจังหวัดเชียงใหม่ ตลาดนัดวันอาทิตย์บริเวณสถานี

^๒ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๘ เรื่องที่ ๓ ตลาด. กรุงเทพฯ. โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ๒๕๔๗

รถไฟสงขลา ถนนคนเดินตลาดเก่าเมืองปรางบุรี” (หรือที่บางคนเรียกว่าตลาดเก่า ๒๐๐ ปี ปรางบุรี) กาดกองเก่าตลาดนัดโบราณ เป็นต้น ซึ่งตลาดนัดในรูปแบบนี้ที่จัดขึ้นในแต่ละจังหวัด จะมีวัตถุประสงค์ที่คล้าย ๆ กัน คือ ๑) เพื่อเปิดเวทีจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมให้กว้างขวางและแพร่หลายมากขึ้นเป็นการเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีโอกาสในการนำ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในหมู่บ้านออกมาสู่สังคม ๒) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง พร้อม ๆ กับความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของดีที่มีอยู่ของตนเอง ๓) สร้างพื้นที่สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร “เริ่มดำเนินกิจการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๕ โดยความร่วมมือของวัดบำเพ็ญเหนือ และวัดบางเพ็งใต้ โดยมีสะพานรูปเรือเชื่อมระหว่างสองวัด ตั้งอยู่บริเวณริมคลองแสนแสบ ซึ่งเชื่อมกันทั้งสองฝั่ง ระหว่างวัดบำเพ็ญเหนือเสรีไทย ๖๐ กับ วัดบางเพ็งใต้รามคำแหง ๑๘๗ ตลาดน้ำแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นจากแนวความคิดที่ต้องการย้อนรอยวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนริมคลองแสนแสบ การตกแต่งภายในตลาดน้ำ จำลองเอาภาพของวิถีชีวิตของคนในสมัยโบราณ เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของกลิ่นอายความเป็นขวัญเรียม ที่ตลาดน้ำขวัญเรียม นอกจากจะมีบรรยากาศร่มรื่นน่าพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังมีร้านค้า ร้านอาหารอร่อยๆ มากมายที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอีกด้วย สิ่งที่ดีถือว่าเป็นจุดเด่นของตลาดน้ำแห่งนี้ คือ การตัดบาตรทางน้ำ ที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานของคนในชุมชนของทั้งสองวัด ซึ่งนอกจากการตัดบาตรในตอนเช้าแล้ว ที่นี่ยังมีกิจกรรมอื่นๆอีกมากมาย อาทิ การแสดงการเล่นของไทย ที่เวทีริมน้ำ, การล่องเรือสัมผัสชีวิตชุมชน

จากการเติบโตของ“ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร อันรวดเร็ว จึงทำให้เกิดความเชื่อว่า เกิดจากโชคกลางในการประกอบอาชีพของพ่อค้า และแม่ค้า จึงทำให้เกิดร้านค้าขึ้นมากมายในเวลาไม่นาน อีกทั้ง ผู้ประกอบการค้าธุรกิจส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ไม่ว่าขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ มักจะมีความเชื่อในเรื่องโชคกลางมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อเรื่องโชคกลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องโชคลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความเชื่อเรื่องโชคลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. ความเชื่อเรื่องโชคลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๒. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความเชื่อเรื่องโชคลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาความเชื่อเรื่องโชคลางกับการประกอบอาชีพค้าขายในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ เพศ ลักษณะของความเชื่อ และประเภทสินค้าที่จำหน่าย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเชื่อเรื่องโชคลางในการประกอบอาชีพค้าขายในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดโดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบอาชีพค้าขายในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น ๑๕๐ คน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

ผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานครมีความเชื่อเรื่องโชคลางกับการประกอบอาชีพค้าขายที่แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

ความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง เป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจในความจริง ความดีสิ่งที่ดีงามและในการทำ ความดี ไม่ลู่ไหลตื่นตูมไปตามลักษณะอาการภายนอก ในงานวิจัยนี้ศึกษาความเชื่อของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

โซคกลาง หมายถึง ความเชื่อของผู้ค้าในการประกอบอาชีพค้าขายตั้งแต่การหาทำเล และทิศทางที่ตั้ง การตั้งชื่อร้าน การทำบุญร้านใหม่ และรวมถึงการใช้เครื่องรางต่างๆเพื่อให้เกิดการทำมาค้าขายที่ดี ในงานวิจัยนี้ศึกษาความเชื่อของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ผู้ค้า หมายถึง ผู้ค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ตลาดนัดขวัญเรียม หมายถึง ตลาดค้าขายสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคที่ตั้งในพื้นที่ของวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

วัดบำเพ็ญเหนือ หมายถึง วัดที่เป็นที่ตั้งของ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบความเชื่อเรื่องโซคกลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

๒. ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความเชื่อเรื่องโซคกลางกับการประกอบอาชีพค้าขายของผู้ค้าในตลาดชุมชนวัดบำเพ็ญเหนือ “ตลาดน้ำขวัญเรียม” เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร